

Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi*

Investigation of Texts and Images in Life Science Textbooks in Terms of Values

Talip Öztürk**

Zeynep Sude Özkan***

To cite this article/Atf için:

Öztürk, T. ve Özkan, Z. S. (2018). Hayat bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerin değerler açısından incelenmesi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 6(1), 172-204. DOI: 10.14689/issn.2148-2624.1.6c1s8m

Öz. Bu çalışmada, 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulan özel bir yayınevine ait ilkököl 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin ve resimlerin değerler açısından incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden analitik araştırma deseninde gerçekleştirilmiş ve veriler ders kitabından oluşan dokümanlar aracılığıyla toplanmıştır. Verilerin çözümlenmesinde içerik analizi yöntemi esas alınmıştır. Bu kapsamda, Türk Millî Eğitimi'nin değerlere yaptığı tanımlardan hareketle bir "Değer İnceleme Formu" hazırlanmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi öğretim programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen 20 değerlerin ders kitaplarındaki durumu, hazırlanan formdan hareketle incelenmiştir. Metinlerde yer alan değer içerikli ifadeler belirlenmiştir. Görsel ifadelerden değer eğitimi amacı taşıyanlar tespit edilmiştir. Metin ve resimlerden elde edilen bu veriler kodlanıp sınıflandırılmıştır. Analiz işlemi NVivo 10 programı yardımı ile gerçekleştirilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, incelenen ders kitabında en çok yer alan değer "Sevgi" ve en az yer alan değer ise "Misafirperverlik" olduğu görülmüştür. Hayat Bilgisi dersi kitaplarındaki metinlerde ve görsellerde öğrencilerin "sabır", "bilimsellik", "doğa sevgisi", "estetik" ve "misafirperverlik" gibi az yer bulan değerlere daha çok önem verilerek düzenleme yapılması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değer eğitimi, Hayat Bilgisi dersi, ders kitapları, analitik araştırma deseni.

Abstract. In this research, it was aimed to examine of primary school 3rd grade Life Science textbooks' texts and visuals of a private publishing firm, which was used in 2016-2017 education year, in terms of value education. Qualitative research methods in the research were carried out in the analytical research design and the data were collected through the documents consisting of the textbooks. In the analysis of the data, content analysis method was taken as basis. A "Value Inspection Form" was prepared by the researcher in accordance with the definitions of Turkish National Education. The situation of the 20 values in textbooks which are aimed to be given to the students in the 3rd grade life science curriculum was investigated by using the prepared "Value Assesment Form". First, the value expressions in the texts are determined. Then, those carrying the aim of value education from visual expressions have been identified. These data was obtained from text and pictures then coded and classified. The analysis process was done by using NVivo 10 software program. According to the results of the study, it was seen that the most value in the textbook was "Love" and the least value was "Hospitality". In the texts and images of the Life Science lesson books, it is necessary to make arrangements with more emphasis on the values that students find little such as "patience", "scientificness", "love of nature", "aesthetics" and "hospitality".

Keywords: Value education, life sciences lesson, textbooks, analytical research design.

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 21.07.2017

Düzeltilme Tarihi: 21.02.2018

Kabul Tarihi: 18.03.2018

* Bu çalışma Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde hazırlanan "Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Metin ve Görsellerin Değerler Açısından İncelenmesi" adlı yüksek lisans tezinden üretilmiş ve 11-14 Mayıs 2017 tarihlerinde Ordu/Türkiye'de gerçekleştirilen "IX. Uluslararası Eğitim Araştırmaları Kongresi"nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

** *Sorumlu Yazar / Correspondence:* Doç. Dr. Talip Öztürk, Ordu Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı, Ordu, Türkiye, e-mail: talipozturk@odu.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3543-0468>

*** Millî Eğitim Bakanlığı, Öğretmen, e-mail: zeynepsudeozkan@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4146-1239>

Giriş

Değer, “bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerleri kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak tanımlanır (TDK, 2017). Akbaş’a (2008:10) göre değerler, toplumu oluşturan bireylere, nelerin önemli olduğunu, nelerin tercih edilmesi gerektiğini, kısacası nasıl yaşanılması gerektiğini belirtir.

Bireyler, değerleri “gelişimlerinin erken dönemlerinde” toplumun en küçük yapı taşı olan ailede kazanmaya başlamaktadır (Baloğlu ve Balgamsı, 2005). Topses ve diğerlerine (2001:16) göre ise, büyümekte ve gelişmekte olan çocuğa, aileden sonraki toplumsal hayatın ilk basamağı olan okulda değerler eğitimi öncelikli olarak Hayat Bilgisi dersi ve kitapları aracılığı ile verilmektedir. Hayat Bilgisi dersi, toplumsal yaşamın çeşitli kurallarını, değerlerini ders kitaplarında bulunan metinler aracılığı ile bireylere aktarır ve çocukların topluma etken şekilde uyum sağlamasını amaçlar.

Sahip olunan evrensel ve ulusal değerlerin eğitim yoluyla yeni kuşaklara aktarılmasında etkisi oldukça büyüktür. Ülkemizde öğretim programlarında 2004 yılından itibaren Milli Eğitim Bakanlığı [MEB] Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB] tarafından kapsamlı bir değişiklik yapılmış, bundan Hayat Bilgisi dersi de önemli ölçüde etkilenmiştir. Değerlerin eğitiminde ilkökul Hayat Bilgisi dersinin önemli bir misyonu olduğu ve bireyin toplumsallaşma sürecine katkıda bulunan temel derslerden biri olarak kabul edildiği söylenebilir.

Hayat Bilgisi ders kitapları çocuğun dünyaya açılan ilk penceresidir. Hayat Bilgisi, bu pencere ile yaşamın diğer boyutlarına açılım gösteren bir alandır. Hayat Bilgisi ders kitapları; öğretip bilgilendirirken, birey yeterliliklerini, beklenti ve özelemlerini uygulama imkânı sunan araçlardır. Hayat Bilgisi ders kitaplarının yetiştirmeyi amaçladığı bireyin özellikleri: bilinçli üretici ve tüketici, toplumsallaşmış birey, bilimsel düşüncenin önemini kavramış bireydir (Topses vd., 2001:2).

Hayat Bilgisi dersine yönelik olumlu tutum geliştirmenin önemini ifade edildiği çalışmaların (Zayımoğlu Öztürk ve Coşkun, 2015) yanı sıra, öğretim programlarında öğrenme-öğretme sürecinde verilecek becerilerin yanı sıra, öğrencilere kazandırılacak değerler belirtilmektedir (MEB, 2004; 2009; 2015; 2017). Adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, özgüven, paylaşma, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımlaşma değerleri öğretim programında yer almıştır (Güven, 2010: 1; MEB, 2015: 2). Öğretim programında yerini bulan bu değerlerin ders kitaplarına da yansımaları şüphesiz önemli bir durumdur.

Ders kitaplarında değerler metin ve görseller aracılığı ile sunulmaktadır. Ders kitaplarında metin ve resimler arasında özellikle bir denge olması gerektiği ifade edilebilir. Resimler de tıpkı metinler gibi bir ifadeye sahiptir. Ders kitaplarındaki görseller, resimde geçenlerin ötesinde metnin ana yapısı ile örtüşen bir özellik gösterir ve öğrencilere sunulan içeriğin zenginleşmesini sağlar (Kara, 2012: 230).

Hayat Bilgisi ders kitaplarının içeriğinin değerler eğitimi yaklaşımlarına uygun hazırlanma durumunu bu kitapları inceleyerek tespit etmek mümkündür. Ders kitaplarının değerler eğitimi açısından incelenmesi ile ilgili yapılan çalışmaların azlığı dikkat çekmektedir. Literatür taraması yapıldığında, Hayat Bilgisi çalışma kitaplarındaki temel evrensel değerlerin incelendiği çalışmaların bulunduğu görülmüştür (Aral, 2008; Belet ve Deveci, 2008; Candan ve Ergen, 2014; Karagöz, 2009; Doğan ve Gülüşen, 2011; Fallahi ve Nya, 2011; Güzel, 2013; Kırmızı, 2014; Kuş, Merey ve Karatekin, 2013; Yaşaroğlu, 2013).

Ersoy ve Şahin (2012) tarafından yapılan araştırma ile, ilköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki değerler eğitimine yönelik etkinlikleri, değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmiş ve İlköğretim 6. ve 7. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler eğitimine

yönelik etkinliklerde telkin ve değer analizine yer verildiği, ahlaki muhakeme, gözlem/model alma yoluyla öğrenme ve değer açıklama yaklaşımına ise yer verilmediği bulgusuna ulaşılmıştır. Yine, Gülersoy (2013) tarafından yapılan çalışmada, ortaokul 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitapları örnek bir inceleme yoluyla fiziksel, eğitsel, görsel ve dil-anlatım özellikleri açısından incelenmiştir. Ayrıca yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6 ve 7. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesini konu alan çalışmalar bulunmakta olup, daha önce yapılan çalışmalara benzer diğer derslerle ilgili çalışmaların yapılması önerilmektedir (Belet ve Devenci, 2008). Belet ve Devenci (2008), ulusal değerler, sorumluluk, özdenetim, çalışkanlık, hoşgörü, merhamet, nezaket, onurlu olma, tutarlılık, dürüstlük temaları olmak üzere on tema belirleyerek Türkçe ders kitaplarını değerler bakımından incelemiş ve Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin çoğunda değerlerin yer aldığını belirlemişlerdir. Sosyal Bilgiler ders kitaplarının mesaj tasarımı ilkeleri açısından değerlendirilmesini amaçlayan bir başka çalışmada ilköğretim 6. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında metin örgütleyicilerinin, metindeki üst düzey yapıların, metin içerisindeki soruların, görsel öğeler ve sayfa tasarımının genellikle etkili kullanılmadığı tespit edilmiştir (Şahin, 2012).

Benzer şekilde, literatürde öğretim programlarında değerler eğitiminin yeri, kazanımlarda değerlere yer verilme durumunu içeren çalışmalar mevcut olsa da; bu çalışma değerlerin doğrudan, öğrencilere en yakın araç olan ders kitaplarındaki metin ve görsellerle incelenmesini esas alması bakımından önem arz etmektedir. Bu gibi hususlar açısından araştırmanın konusunda bir ilk olması ve bir örnek çalışma oluşturması bakımından alan yazına faydalı olacağı düşünülmektedir. Buradan hareketle bu çalışmada, 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki değerleri incelemek, bu değerlerin dağılımlarını ve oranları tespit etmek, değerler açısından daha işlevsel kitapların hazırlanmasına katkıda bulunabilmek amaçlanmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesi “3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin ve resimlerde değerlere yer verilme durumu nedir?” olarak belirlenmiştir. Böyle bir çalışmanın, literatürde tespit edilen ve ihtiyaç duyulan boşluğu doldurması da hedeflenmiştir.

Yöntem

Desen

Bu çalışma, kuramsal analitik araştırma olarak desenlenmiştir. Kuramsal analitik araştırma, mevcut durumun belirlenmesi ve analiz edilmesine yönelik bir araştırma desendir. Dolayısıyla araştırma nitel bir çalışmadır. Çalışmada çözümleyici analize ulaşmak için nitel araştırmaya uygun olarak nitel veri toplama yöntemlerinden doküman incelemesi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgular hakkında bilgi içeren yazılı ve görsel materyallerin analizidir (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 217-219). Araştırılmak istenen konu hakkında bilgi sağlayan materyallere doküman adı verilir. Bu dokümanların başında kitaplar, makaleler, istatistikler, tezler, resimler gelir (Baloğlu, 2009: 85; Balcı, 2013: 217). Dolayısıyla doküman incelemesinin bu çalışmanın doğasına uygun yöntem olduğu ifade edilebilir.

Veri Kaynakları ve Verilerin Toplanması

Veri kaynaklarını 2016-2017 eğitim öğretim yılında Türkiye genelinde okutulan özel bir yayınevine ait 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları oluşturmaktadır. İncelenen kitap üç farklı fasikül olarak basıldığından inceleme üçü üzerinden ayrı ayrı gerçekleştirilmiştir. MEB bu yayınevini 2016-2017 eğitim öğretim yılında okutulacak ders kitabı olarak belirlemiştir. Ayrıca bu kitaplar, araştırmacıların

görev yaptığı bölgede ilkokullarda ders kitabı olarak kullanılmaktadır. Bu sebeple, bu kitapların incelenmesi daha uygun bulunmuştur.

Araştırmanın verilerini özel bir yayınevine ait 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsel ifadeler oluşturmaktadır. Bu değerleri tespit etmek için, Türk Millî Eğitiminin değerlere yaptığı tanımlardan hareketle Değer İnceleme Formu (Ek-1) hazırlanmıştır. MEB 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen 20 değerın ders kitaplarındaki durumu, hazırlanan formdan hareketle incelenmiştir. Metinlerde yer alan değer içerikli ifadeler belirlenmiştir. Görsel ifadelerden değer eğitimi amacı taşıyanlar tespit edilmiştir. Metinlerde ve resimlerde hangi değerın hangi oranda yer aldığı incelenmiştir. Bulgularda en çok ve en az yer verilmiş olan değerler sırayla belirlenmiştir.

Araştırmada yapılan kodlamaların güvenilirlik çalışması için, ders kitaplarında belirlenen metin ve resimler her iki araştırmacılar tarafından hazırlanan formu kullanarak ayrı ayrı incelenmiştir. Her araştırmacı kendi incelediği metin veya resmin verilerini oluşturulan forma girmiş, sonrasında ise verilerin doğruluğu diğer bir araştırmacı tarafından tekrar incelenerek kontrol edilmiştir. Geçerlik açısından ise yapılan analizler, yazarlardan farklı bir araştırmacıya kontrol ettirilmiş ve görüşleri doğrultusunda gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

Verilerin Çözümü ve Yorumlanması

Bu çalışmada verilerin çözümünde içerik analizi yaklaşımı esas alınmıştır. Bu yaklaşımda amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizi ile veriler tanımlanmaya, verilerin içinde saklı olabilecek gerçekler ortaya çıkarılmaya çalışılır. İçerik analizinde temel yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları düzenleyerek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2013).

Bu doğrultuda, Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında öğrencilere kazandırılması hedeflenen 20 değer esas alınarak çalışmanın çerçevesi oluşturulmuştur. Adalet, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, doğa sevgisi, doğruluk, dürüstlük, estetik, güven, hoşgörü, merhamet, misafirperverlik, özgüven, paylaşma, sabır, sevgi, saygı, sorumluluk, vatanseverlik, yardımlaşma değerleri çerçeveyi oluşturmaktadır.

İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitapları Talim ve Terbiye Kurulu'nun internet sitesinden pdf formatında indirilmiştir. Hayat Bilgisi ders kitapları NVivo 10 programına aktarılmıştır. Programda 20 değeri ifade eden kodlar oluşturulmuştur. Hayat Bilgisi ders kitaplarında bulunan metin ve görseller belirlenen kodlara göre incelenmiştir. Cümleler kodlara yerleştirilirken değer inceleme formu temel alınmıştır. Oluşturulan kodlar, değer inceleme formu, kodlara atılan cümleler 3 ayrı uzman tarafından incelenmiştir. Kişisel yanlılığın oluşmaması için aynı işlem için üç farklı uzmanın görüşü alınmıştır. Böylece yapılan bu nitel çalışmada araştırmacının kişisel özelliklerinin, çalışmanın güvenilirliğini ve geçerliğini olumsuz yönde etkilemesinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır. Bir değeri içeren önce yazılı ifadeler kodlanmış, daha sonra görsel ifadeler için de kodlama işlemi gerçekleştirilmiştir. Yazılı veya görsel ifadeler bu şekilde kodlara atılarak, değerlerin frekansının ve yüzdesinin elde edilmesi sağlanmıştır.

Bulgular ve Yorum

Bu bölümde, İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının incelenmesi sonucu elde edilen veriler aktarılmış ve bu verilerin yorumları yapılmıştır. İlkokul 3.sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki değerlerin frekanslarına ve yüzdelere ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir:

Tablo 1.

İlkokul 3. Sınıf Hayat Bilgisi Ders Kitaplarındaki Değerlerin Frekans ve Yüzde Değerleri

Değerler	f	%	Yazılı ifade	Görsel ifade
Sevgi	95	13,5	28	67
Hoşgörü	93	13,2	23	70
Saygı	92	13,1	14	78
Sorumluluk	60	8,5	18	29
Çalışkanlık	47	6,7	18	42
Vatanseverlik	44	6,2	18	26
Özgüven	38	5,4	14	24
Paylaşma	30	4,2	13	17
Yardımlaşma	29	4,1	10	19
Doğruluk	24	3,4	4	20
Adalet	23	3,2	5	18
Dürüstlük	22	3,1	3	19
Dayanışma	21	3	7	14
Güven	19	2,7	8	11
Merhamet	17	2,4	8	9
Sabır	16	2,2	9	7
Bilimsellik	12	1,7	1	11
Doğa sevgisi	7	1	1	6
Estetik	6	0,8	1	5
Misafirperverlik	5	0,7	1	4

Tablo 1’de görüldüğü gibi, ilkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarındaki metin ve görsellerdeki değerlerin frekanslarına ilişkin elde edilen bulgulara göre en çok yer verilen değer, 95 kez tekrar eden “sevgi” (%13,5) olduğu görülmüştür. “Sevgi” değerinden sonra en çok bulunan “hoşgörü” değeri, 93 (% 13,2) yerde görüldüğü tespit edilmiştir. En çok vurgulanan üçüncü değer ise 92 kez tekrar eden “saygı” (%13,1) olmuştur.

Çalışmada elde edilen bulgulara göre kitaplarda en az vurgulanan değer “misafirperverlik” değeridir ve yazılı ifade ile görsellerde sadece 5 (%0,7) kez yer almaktadır. “Estetik” değeri 6 (%0,8) ve “doğa sevgisi” değeri ise 7 (%1) farklı yerde görülmüştür.

Estetik değerinin en az yer alan değerlerden olmasının sebebi olarak, bu değer 3. sınıf öğretim programına sonradan dâhil edilmiş olması düşünülebilir. 2009 öğretim programında bu değer yer almazken, 2015 öğretim programında yer almaktadır (MEB, 2009; 2015).

Doğa sevgisi değeri 2015 öğretim programında ayrı bir değer olarak alınırken, 2009 öğretim programında sevgi değeri içerisinde alınmıştır (MEB, 2009; 2015). Spesifik bir değere dönüştüğü için, doğa sevgisi değeri için böyle bir sonuç çıktıği düşünülmektedir.

Tablo 1’de belirtilen her bir değere ilişkin analizler aşağıda sırayla verilmiştir.

Sevgi

Tablo 1’deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında sevgi değeri ile ilgili olarak 28 yazılı ifade, 67 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında sevgi değerinin, 95 (%13,5) kez yer aldığı görülmüştür. Bu değer, incelenen ders kitabında en çok yer alan değerdir.

HBDK1’de (s.129) sevgi değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir:

“Çok severiz biz okulu,

Kitabımız bilgi dolu.

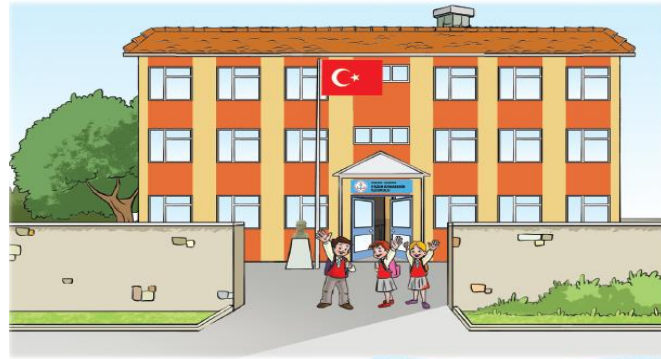
Okur, yazar her Türk oğlu,

Yükselmenin budur yolu.” Hasan Âli Yücel’in “Okul Türküsü” şiirinde sevgi değeri, okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma kapsamında ele alınmış ve bu şekilde sevgi değerine değinildiği görülmüştür. Yükselmenin yolunun okulu ve okumayı sevmekten geçtiğine yer verilmiştir.

HBDK1’de (s.131) sevgi değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: *“O, bizim için hem anne hem baba hem de arkadaşır. Bilgilidir, çalışkandır. Bizi anlar, sever, korur. Onun adı öğretmendir. Öğretmenimizi çok severiz.”* Sevgi duygusunu temel alarak iyi ilişkiler geliştirmeyi ve başkalarını sevmeyi kapsayan sevgi değerine bu ifadede yer verildiği görülmüştür.

HBDK3’de (s.140) sevgi değerine yer veren bir diğer ifade şudur: *“Annemiz, bizim en değerli varlığımızdır. Onsuz yaşamamızın tadı olmaz. Çünkü o bizi herkesten çok sever. Sıkıntılı, üzüntülü zamanlarımızda bizi öper, okşar.”* Bu ifadede sevgi değeri, ailesini ve akrabalarını sevmeye kapsamında ele alınarak yer verildiği görülmüştür. Anne sevgisi üzerinden sevgi değerine değinilmiştir.

HBDK1’de (s.129) sevgi değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 1. Sevgi değeri

Bu görsel ifadede okula duyulan sevgi resmedilmiştir. Okula neşe içinde giden çocuklar görülmektedir. Okul sevgisi üzerinden sevgi değerine değinilmiştir.

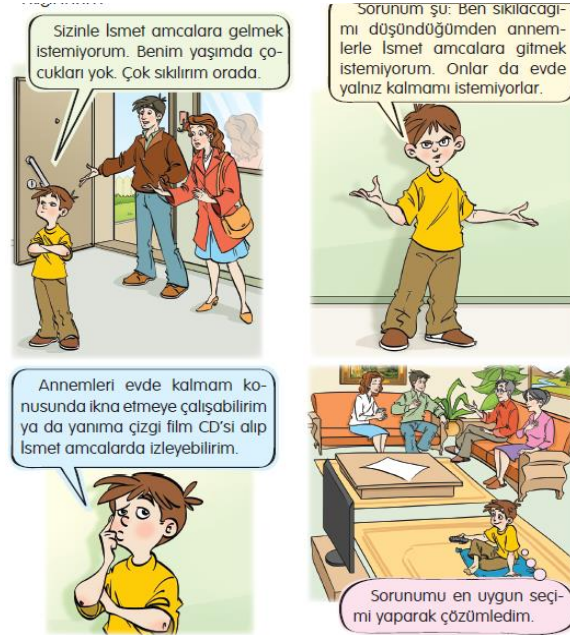
Hoşgörü

Tablo 1'deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında hoşgörü değeri ile ilgili olarak 23 yazılı ifade, 70 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında hoşgörü değerinin, 93 (13,2) kez yer aldığı görülmüştür. Bu değer, incelenen ders kitabında en çok yer alan değerdir.

HBDK1'de (s.41) hoşgörü değeri ile ilgili olarak şu ifade bulunmaktadır: “Yaya geçidinin dışında bir yolu kullanmaması için ailesi Buğra'yı sıkı sıkı tembihlemişti. İlerideki üst geçit biraz uzaktı. Oraya kadar yürüdüğünde de okula çok geç kalacaktı. “En iyisi şoförle konuşmak.” dedi. Aslında bu duruma çok sinirlenmişti. “Sakin olmalıyım.” dedi kendi kendine. “Bakar mısınız lütfen? Otomobilinizi park ettiğiniz yer karşıya geçmemi engelliyor.” diye aracın şoförüne seslendi.” MEB'in (2009) hoşgörü değeri tanımı, duygularını uygun bir dille ifade etmeyi de kapsamaktadır. Yukarıdaki ifadede sınırlı olmasına rağmen kendisini uygun dille ifade eden kişiden söz edilmiştir. Hoşgörü değeri, duygularını uygun dille ifade açısından ele alınmış ve bu değere değinilmiştir.

HBDK2'de (s.51) hoşgörü değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “Pazarcı: — Eğer adresini bilseydin seni evine götürebilirdim. Fakat şu durumda bir şey yapamam. En iyisi seni karakola götürüyüm, dedi.” MEB'in (2009) hoşgörü değeri tanımı, sorunlara farklı çözümler önermeyi kapsamaktadır. Metinde pazarda kaybolan çocuğa rastlayan pazarcının çocuğun sorununa çözüm bulamayınca, soruna yeni çözüm ürettiği görülmüştür. Bu durumda hoşgörü değerine, sorunlara farklı çözümler üretme açısından değinildiği görülmüştür.

HBDK2 (s.68)'de hoşgörü değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 2. Hoşgörü değeri

Bu görselde anne ve babasının götürmek istediği yere gitmek istemeyen ama onları da kırmak istemeyen bir çocuk resmedilmiştir. Görsel ifadeden anlaşıldığı üzere soruna farklı bir çözüm getirerek hem kendisi hem de anne ve babası mutlu olmuşlardır. Sorunlara farklı çözümler önermeyi içeren bu görsel ifadede hoşgörü değerinin varlığı görülmektedir.

Saygı

Tablo 1'deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında saygı değeri ile ilgili olarak 14 yazılı ifade, 78 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında saygı değerinin, 92 (%13,1) kez yer aldığı görülmüştür. Bu değer, incelenen ders kitabında en çok yer alan üçüncü değerdir.

HBDK1'de (s.130) saygı değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: *“Her yıl 10 Kasım günü, ulu önder Atatürk'ü sevgiyle, saygıyla anarız. Onun gibi çalışkan, dürüst olacağımıza söz veririz.”* Saygı değeri; Türk Bayrağı'na, İstiklâl Marşı'na, Atatürk'e ve Türk büyüklerine saygı duymayı da kapsamaktadır (MEB, 2009). Yukarıdaki ifadede de Atatürk'e saygı üzerinden bu değere yer verildiği görülmüştür.

HBDK3'de (s.143) saygı değeri şu ifadede yer almaktadır: *“Tüm yurdu bir aile, içinde yaşayan insanları da birer kardeş gibi sevmeliyiz. Böyle düşünen kişiler çevrelerini kirletmezler. Kirletenleri de uyarırlar.”* Bu ifadede sevgi dolu olan insanların doğaya saygılı olduklarından söz edilmiştir. Doğaya saygı üzerinden saygı değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2'de (s.77) saygı değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 3. Saygı değeri

Bu görsel ifadede otobüse binerken insanların birbirlerinin haklarını gözeterek saygı içinde bindikleri görülmektedir. Çevresindeki insanlara karşı saygılı olma vurgusu yapılarak saygı değerinin ele alındığı görülmüştür.

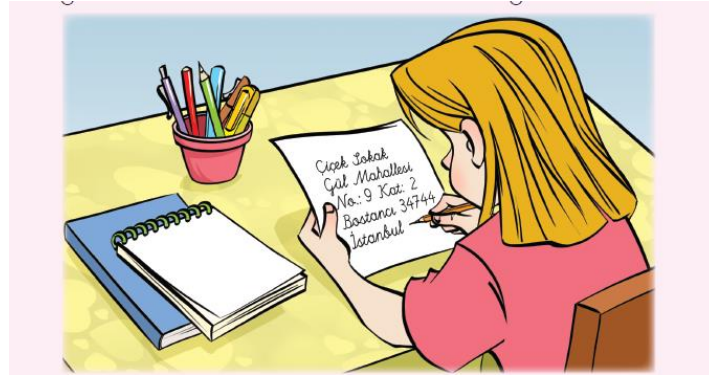
Sorumluluk

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 3.sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında sorumluluk değeri ile ilgili olarak 18 yazılı ifade, 42 görsel ifade bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında sorumluluk değerinin 60 (%8,5) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK2'de (s.74) sorumluluk değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: *“Müsabakaların olduğu güne kadar her gün belli bir saat takım arkadaşlarıyla çalışması gerekiyordu. Bu arada okuldaki diğer sorumlulukları ve ödevleri de devam edecekti... Nuri yaptığı bu planı bir hafta boyunca uyguladı. Voleybol müsabakasında takım olarak iyi bir derece elde ettiler. Okuluyla ilgili diğer sorumluluklarını da tam olarak yerine getirdi. Nuri başarılı olmak için planlı olmak gerektiğini daha iyi anladı.”* Bu ifadede sorumluluklarının farkında olarak planlı bir şekilde hem sporun hem okul ile ilgili görevlerin yapılabileceğine değinilerek sorumluluk değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2’de (s.80) sorumluluk değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “İrem, öğretmenlerinin bu sözlerinden jimnastiğe, öncesine göre daha fazla zaman ayırması gerektiğini anladı. Bu arada derslerini de ihmal etmemeliydi. Bunun için bir plan yaptı. Derste öğretmenini iyi dinler ve ödevlerini zamanında yaparsa derslerinden geri kalmazdı. Televizyona daha az zaman ayırabilirim, diye düşündü.” Bu ifadede derslerin, spor etkinliklerinin ve televizyon gibi dinlenme etkinliklerinin sorumluluk bilinci ile davranılarak planlanmasından söz edilmiştir. Bu şekilde sorumluluk değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2’de (s.51) sorumluluk değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 4. Sorumluluk değeri

Bu görsel ifadede pazarda kaybolan çocuğun artık daha fazla sorumluluk sahibi davranmaya karar verip adresini kaydettiği görülmektedir. Kişinin kendi yetki alanına giren bir olayın sonuçlarını üstlenmesi ile sorumluluk değerine yer verildiği görülmüştür.

Çalışkanlık

Tablo 1’deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında çalışkanlık değeri ile ilgili olarak 18 yazılı ifade, 29 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında çalışkanlık değerinin, 47 (%6,7) kez farklı şekillerde yer aldığı görülmüştür.

HBDK2’de (s.58) çalışkanlık değeri ile ilgili şu ifadeler yer almaktadır: “Bin sekiz yüz yirmi iki yılında yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş Louis Pasteur (Luiz Pastör). Düzenli ve çalışkan bir çocukmuş. Özellikle resme ilgisi büyükmüş. Hayatındaki tüm zorluklara rağmen tüm yaşamı başarılarla doluymuş. Özellikle hekimlik alanında birçok buluşa imza atmış. En önemli buluşu ise kuduz aşısıymış.” Hem bilimsellik hem çalışkanlık değerini içeren bu ifadede Pasteur’ün düzenli ve çalışkan olduğunun belirtilmesi, zorluklara rağmen çaba göstermesi çalışkanlık değerini içerdiğini göstermektedir.

HBDK2’de (s.81) çalışkanlık değeri ile ilgili olarak: “Sonunda yarışma günü gelmişti. İrem çalışmasının ve gayretinin karşılığını almış, yarışmada istediği dereceyi elde etmişti. Arkadaşları da onu desteklemeye gelmişlerdi. Derslerindeki başarısını koruyup sporda da başarılı olmasını tebrik etmişlerdi.” ifadesi yer almaktadır. Metinde İrem isimli çocuğun çalışma ve gayretine vurgu yapılmış, görevine bağlı olarak derslerindeki başarısını sürdürüp, aynı zamanda sporda da çaba içinde olmasıyla çalışkanlık değeri bulgusuna rastlanmıştır.

HBDK3’de (s.81) çalışkanlık değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 5. Çalışkanlık değeri

Bu görselde jimnastik dalında başarılı olmak için büyük gayret gösterip başarılı olan bir çocuk resmedilmiştir. Çaba içinde olarak hem derslerine hem jimnastiğe planlı vakit ayırmıştır. Bu gayretli çalışma sonucunda elde ettiği kupa ile birlikte resmedilmiş bir görsele yer verilmiştir.

Vatanseverlik

Tablo 1’den elde edilen bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında vatanseverlik değeri ile ilgili olarak 18 yazılı ifade, 26 görsel ifade bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında vatanseverlik değerinin 44 (%6,2) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK2’de (s.94) vatanseverlik değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “*Yurdumuz büyük bir ev, bölgeler de bu evin odaları gibi. Nasıl ki evimizin bir bölümü olmadan evimizi düşünemiyorsak yurdumuzu da bu bölgeler olmadan düşünemeyiz. Ülkemiz de evimiz gibi bölgeleriyle bir bütündür.*” Türkiye’imizin bir bütün olduğunun farkında olma kapsamına giren bu ifade ile vatanseverlik değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2’de (s.135) vatanseverlik değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir:

“Vatanını sevenler,

Korumalı milleti.

Ocakları söndüren,

İçki, kumar illeti.” İsmail Hakkı Talas’ın “Yeşil” şiirinde, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirme kapsamında vatanseverlik değerine değinildiği görülmüştür.

HBDK3’de (s.111) vatanseverlik değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “*Hür ve bağımsız her ülkenin kendine ait bir bayrağı vardır. Bayrağımız kendine özgü rengi ve sembolleriyle bağımsızlığımızın simgesidir.*” Türk Bayrağı’na ve İstiklâl Marşı’na saygı gösterme kapsamına giren bu ifadenin, vatanseverlik değerini içerdiği görülmüştür.

HBDK2’de (s.96) vatanseverlik değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 6. Vatanseverlik değeri

Bu görsel ifadede bir Türk askerinin duygu ve düşüncelerini dile getirmesi resmedilmiştir. Ülkemizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirlemeyi, üzerine düşen sorumlulukları yerine getirmeyi içermesiyle vatanseverlik değerine yer verildiği görülmüştür.

Özgüven

Tablo 1'deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında özgüven değeri ile ilgili olarak 14 yazılı ifade, 24 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında özgüven değerinin, 38 (%5,4) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK1'de (s.41) özgüven değeri şu ifadede yer almaktadır: *“Şoför hiç duymamış gibi davrandı. “Yaptığınız hiç doğru değil.” diye devam etti Buğra. Ama adamın aracı çekmeye de cevap vermeye de pek niyeti yoktu. Bu arada Buğra yaklaşmakta olan trafik polisini gördü. Hemen yanına koşarak durumu anlattı. Polis, aracın şoförüne trafik cezası yazdı. Bu sırada şoför de yaptığı yanlışını anlamıştı.”* Bu ifadede özgüven değerinin birçok boyutuna değinildiği görülmüştür. MEB'in (2009) özgüven değeri içeriğinde şunları da kapsamaktadır: Etkili “hayır” deme, haksızlığa uğradığında bunu sorgulama, gerektiğinde büyüklerinden yardım alma, hatalardan ders çıkarma. Bu kapsamda metindeki ifadede çocuk, şoförün yanlışına karşı, etkili şekilde hayır diyerek şoförü uyarmıştır. Haksızlığa karşı sorgulamada bulunmuştur. Uyarısı işe yaramayan çocuk, büyüklerinden yardım almış, polise durumu anlatmıştır. Polisin yanına gelmesi ve ceza vermesi ile şoför yaptığı hatadan ders çıkarmıştır.

HBDK2'de (s.51) özgüven değeri şu ifadede yer almaktadır: *“Didem eve gelir gelmez evlerinin adresini ve telefon numaralarını öğrendi. Bundan sonra daha dikkatli olacağına da söz verdi.”* Bu ifadedeki çocuğun, kaybolduğunda ev adresini ve telefonunu bilmediği için evini bulmasının zorlaşmasından söz edilmektedir. Hatalarından ders çıkararak adres ve telefon numarasını ezberlemesi ve daha dikkatli olması ile özgüven değerine değinildiği görülmüştür.

HBDK2'de (s.69) özgüven değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 7. Özgüven değeri

Bu görsel ifadede, aynı odayı paylaşan iki kardeşin gece saatlerinde birisinin ders çalışıp diğerinin uyumaya çalıştığı resmedilmiştir. Uyumak isteyen kardeşin ışıktan rahatsız olduğu ve bunu ifade ettiği görülmektedir. Etkili “hayır” deme, haksızlığa uğradığında bunu sorgulama durumlarını içeren bu görselde özgüven değerine yer verildiği görülmüştür.

Paylaşma

Tablo 1’de görüldüğü gibi, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında paylaşma değeri ile ilgili olarak 13 yazılı ifade, 17 görsel ifade bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında paylaşma değerinin 30 (%4,2) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK1’de (s.28) paylaşma değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “Okulum sadece yeni bilgiler öğrendiğim bir yer değil. Arkadaşlarımla bir araya gelip çalıştığım, eğlendiğim; sevincimi, üzüntümü bazen de kızgınlıklarımı paylaştığım yer.” Bu ifadelerde okul arkadaşları arasındaki paylaşma değerinin varlığından söz edilmiştir. Okulun; sevinç, üzüntü, kızgınlık gibi duyguların paylaşma yeri olduğuna değinilerek bu değere yer verilmiştir.

HBDK2’de (s.72) paylaşma değeri ile ilgili olarak şu ifade bulunmaktadır: ‘Anne: “İşime geri döneceğim için çok heyecanlı ve mutluyum.” Baba: “Biz de senin adına çok mutlu olduk. Senin çalışmadığın dönemde farkında olmadan evdeki işlerin büyük bir kısmını senin üstüne yıkmışız. İşe başlayacak olman ailedeki görev dağılımını da gözden geçirmemiz gerektiğini bize gösterdi. Beste: “Babacığım bence de yapılması gereken işleri paylaşırsak hepimizin işi daha kolay olur.” Bu ifadede evin fertlerinin görev paylaşımı yapmasının işleri kolaylaştırıcı etkisine değinilerek paylaşma değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK1’de (s.36) paylaşma değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 8. Paylaşma değeri

Bu görsel ifadede bir çocuğun ablası ile dersleriyle ilgili derdini paylaşması resmedilmiştir. Ablası, neye canını sıktığını sormuş, derdini kendisi ile paylaşmasını istemiştir. Bu görsel ifadede paylaşma değerinin yer aldığı görülmüştür.

Yardımlaşma

Tablo 1’de görüldüğü gibi, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında yardımlaşma değeri ile ilgili olarak 10 yazılı ifade, 19 görsel ifade bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında yardımlaşma değerinin 29 (%4,1) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK2’de (s.67) yardımlaşma değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “Gerçekten de sakinliği ve saygıyı elden bırakmayan annesi ve arkadaşları, Elif’in küçük kardeşleri için bir kreş ayarlayacaklarını, kreş ücretini ve Elif’in okul masraflarını karşılayacaklarını söylediler.” Bu ifadede yardıma muhtaç çocuklara yardım eden insanlar üzerinden yardımlaşma değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2’de (s.86) yardımlaşma değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “Kızılay kulübünde toplanan yardım malzemelerini ne yapacaklarını düşünen Alperen ve arkadaşlarına kardeş okul fikrini okul müdürleri vermişti. Okul müdürü kardeş okul seçtikleri köy okulunu aradı. İhtiyaçlarının neler olduğunu öğrendi. Alperen ve arkadaşlarının topladıkları yardım malzemelerinin düzenlenmesi ve ilgili yere gönderilmesinde öğrencilerine liderlik yaptı. Belki tüm okulun değil ama bir grup öğrencinin bile ihtiyacını karşılayabildikleri için herkes çok mutluydu.” Bu ifadede bir okul kulübünün yardıma muhtaç öğrencilere yaptığı yardım üzerinden yardımlaşma değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2’de (s.86) yardımlaşma değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 9. Yardımlaşma değeri

Bu görsel ifadede yardıma muhtaç öğrencilere yardım paketi hazırlığı yapan Kızılay kulübü öğrencileri ve okul müdürü yer almaktadır. Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme kapsamında yardımlaşma değerine yer verildiği görülmüştür.

Doğruluk

Tablo 1’den elde edilen bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında doğruluk değeri ile ilgili olarak 4 yazılı ifade, 20 resim bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında doğruluk değerinin 24 (%3,4) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK2’de (s.55) doğruluk değerine yer veren şu ifade vardır: “Ben de sizin gibi bir çocuğum, aynı yaştayız, ben de oynamayı sizler gibi seviyorum. Gözlerim çekik olmasa, boyum sizden uzun olsa da ne fark eder ki.” MEB’in doğruluk değeri kapsamındaki, etik davranışların farkında olma ve önyargısız davranma tanımını karşılayan bu ifadede; ırkın, fiziksel özelliklerin farklı olmasına karşı etik davranış gösterilerek önyargısız davranılarak doğruluk değerine değinilmiştir.

HBDK2’de (s.73) doğruluk değeri ile ilgili olarak şu ifade bulunmaktadır: *Yücel*: “Ben odamı toplarım, ablam annemle mutfak işlerini ve temizlik işlerini, babam da evdeki tamirat işlerini üstlenebilir. Planımı nasıl buldunuz?” *Beste*: “Yücel, bu yaptığın plan hiç de uygun değil.” *Yücel*: “Neden böyle düşünüyorsun ablacığım?” *Beste*: “Planına göre sen ve babam çok az bir iş üstleniyorsunuz. Evdeki en ağır işler annemle bana kalıyor. Evdeki görev dağılımını bu şekliyle hiç de adil bulmuyorum.” MEB’in (2009) doğruluk değeri tanımındaki, yanlış davranışların farkında olma ve yanlışlık içermeyen davranışlar sergileme alt başlığına uygun olan bu ifadenin, doğruluk değerini içermekte olduğu görülmüştür.

HBDK1’de (s.44) doğruluk değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 10. Doğruluk değeri

Bu görselde bir grup arkadaş arasından bir kişinin hakem belirlenmesinde, seçilecek kişinin yanlılık içermeyen davranışlar göstermesine dikkat edildiği anlaşılmaktadır. Yanlılık içermeyen davranışa vurgu yapılarak doğruluk değerine yer verildiği görülmektedir.

Adalet

Tablo 1’de görüldüğü gibi, 3.Sınıf Hayat Bilgisi kitabında adalet değeri ile ilgili olarak 5 yazılı ifade, 18 resim olduğu bulgusu elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi ders kitabında adalet değerinin, 23 (%3,2) kez farklı şekillerde yer aldığı görülmektedir.

HBDK1’de (s.19) adalet değeri ile ilgili olarak: “Sınıf başkanlığı için üç kişi aday olduk. Herkes sınıf başkanı olmasını istediği kişiyi temsil eden renkli kartı zarfa koydu. Oylama gizliydi ama zarflardaki kartların sayımı açıkta yapıldı. Sayım sonunda en fazla oyu ben aldığım için sınıf başkanı seçildim.” ifadesi bulunmaktadır. Metinde sınıf başkanlığı için aday olan bir öğrenci, oy verme sürecinde yapılanlardan bahsetmektedir. Öğrenci başkan olma isteği ile aday olmuş, seçimde adaletin nasıl sağlandığını açıklamış, kurallara katılarak ve uyararak başkan seçilmiştir. MEB (2009)’in adalet değeri tanımı; kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade etme, görev dağılımının adil olup olmadığını sorgulama, kurallara katılma ve kurallara uyma davranışlarını içermektedir. Buradan hareketle, adalet değerine farklı şekillerde yer verildiği görülmüştür.

HBDK1’de (s.25) adalet değeri ile ilgili olarak: “Karşı takım iki sayı fazla yaparak maçı kazandı. O anda çok üzülmiştük. Ancak sınıftaki ve okuldaki diğer arkadaşlarımızın bizi de tebrik etmesi hepimizi çok duygulandırdı. Öğretmenimiz de yanımıza gelerek kaybetmenin de kazanmak kadar doğal olduğunu söyledi. Kurallara uygun davrandığımız için o da bizi tebrik etti. Kupayı alan takımı hep birlikte kutladık.” ifadesi yer almaktadır. MEB’in (2009) adalet değeri tanımı kapsamında, kazanmanın da kaybetmenin de doğal olduğunu bilme, ifadesi bulunmaktadır. TDK’ya (2017) göre adalet “Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme, doğruluk” olarak belirtilmiştir. Metinde karşı tarafın kazandığı bir maçta öğretmenin, kazanmanın da kaybetmenin de doğal olduğunu ifade edip kazanan takımı tebrik etmelerini sağlaması adalet değerine “kazanmak da kaybetmek kadar doğaldır” yaklaşımı çerçevesinde yer verilmiştir.

HBDK1’de (s.25) adalet değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 11. Adalet değeri

Görselde bir spor müsabakasını bir takımın kazanması diğer takımın kaybetmesi sonucu, kaybeden takımın bu yenilgiyi doğal karşılayarak kazanan takımı tebrik ettiği görülmektedir. Kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul etme, adalet değeri çerçevesinde olduğundan, bu değer işlendiği görülmüştür.

Dürüstlük

Tablo 1’de görüldüğü gibi, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında dürüstlük değeri ile ilgili olarak 3 yazılı ifade, 19 görsel ifade olduğu bulgusu elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında dürüstlük değerinin, 22 (%3,1) kez farklı şekillerde yer aldığı görülmektedir.

HBDK1’de (s.130) dürüstlük değeri ile ilgili olarak şu ifade bulunmaktadır: “Her yıl 10 Kasım günü, ulu önder Atatürk’ü sevgiyle, saygıyla anarız. Onun gibi çalışkan, dürüst olacağımıza söz veririz.” bu ifadede Atatürk rol model gösterilerek dürüstlük değeri işlenmiştir.

HBDK1’de (s.34) dürüstlük değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 12. Dürüstlük değeri

Bu görselde markette alışveriş sırasında isteğini ifade eden bir çocuk bulunduğu görülmektedir. Kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini çekinmeden ve olduğu gibi ifade etmeyi içeren bu görsel ifadede, dürüstlük değerine yer verildiği görülmüştür.

Dayanışma

Sönmez'in (2014:109) "bir işi birlik ve beraberlik içinde yapmak" olarak ifade ettiği dayanışma değeri ile ilgili olarak Tablo 1'de görüldüğü gibi, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında 7 yazılı ifade ve 14 görsel ifadeye ulaşılmıştır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında dayanışma değerinin, 21 (%3) kez farklı şekillerde yer aldığı görülmüştür.

HBDK2'de (s.86) dayanışma değerini içeren bir diğer ifade şöyledir: "Kızılay kulübünde toplanan yardım malzemelerini ne yapacaklarını düşünen Alperen ve arkadaşlarına kardeş okul fikrini okul müdürleri vermişti. Okul müdürü kardeş okul seçtikleri köy okulunu aradı. İhtiyaçlarının neler olduğunu öğrendi. Alperen ve arkadaşlarının topladıkları yardım malzemelerinin düzenlenmesi ve ilgili yere gönderilmesinde öğrencilerine liderlik yaptı. Belki tüm okulun değil ama bir grup öğrencinin bile ihtiyacını karşılayabildikleri için herkes çok mutlu oldu." Kitaptan alınan bu ifadede, öğrencilerin müdürleri ile dayanışma yaparak, birlik ve beraberlik içinde yardım malzemelerinin ihtiyacı olan öğrencilere ulaştırıldığından bahsedilmiştir. Hem okul müdürü ile öğrencilerin dayanışması hem de öğrencilerin kendi arasındaki dayanışmanın varlığından söz edilebilir.

HBDK2'de (s.94) dayanışma değerine yer veren bir diğer ifade şudur: "Evimiz bahçe içerisinde sıcacık bir yuva. Ailece sohbet ettiğimiz, televizyon izlediğimiz bir oturma odası, annemin güzel yemeklerini ve babamın nefis salatalarını yediğimiz minik bir mutfak, annem ve babama ait bir yatak odası, içinde ufak bir küveti olan bir banyo ve ablamla beraber paylaştığımız bir odamız var. Evimizin en küçük odası ablam ve benim odam. Ama çok şirin, bir görseniz..." Bu ifade içerisinde anne ve babanın dayanışması söz konusudur. Anne yemek yapmakta ve baba salata yapmaktadır. Metindeki anlatıcı durumundaki çocuk, evin bölümlerinden söz ederken, mutfağı aile üyelerinin dayanışması ile anlatmaktadır.

HBDK3'de (s.72) dayanışma değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 13. Dayanışma değeri

Bu görsel ifadede aile bireylerinin ev işlerini birlik beraberlik içinde yaptıkları resmedilmiştir. Anne ütü yaparken erkek çocuk dolabı düzenlemekte, kız çocuk evi süpürmekte, baba ise silmektedir. Böylelikle bu görsel ifadede dayanışma değerinin yer aldığı görülmüştür.

Güven

Tablo 1’de ifade edilen bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında güven değeri ile ilgili olarak 8 yazılı ifade, 11 görsel ifade bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında doğa sevgisi değerinin 19 (%2,7) kez yer aldığı görülmüştür. Güven, TDK’da (2017) “*korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusu, itimat*” olarak tanımlanmıştır.

HBDK1’de (s.40) güven değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: “*Okula giderken daha önce ailesinin de tercih ettiği ve güvenilir olduğunu düşündüğü yolu kullanıyordu.*” Bu ifadede kişinin de ailesi gibi korku ve kuşku duyduğu diğer yolların aksine, daha güvenilir olan yolu tercih etmesinden söz edilmiştir. Güvene dayalı yapılan bu tercih ile de güven değerine yer yerildiği görülmektedir.

HBDK2’de (s.94) güven değeri ile ilgili olarak şu ifade bulunmaktadır: ‘*Radyo spikeri: “Peki Aygen, biliyorsun arayanlara bazı sorularımız oluyor. İşte ilk sorun: Kendini en güvenli ve mutlu nerede hissediyorsun?” Aygen: “Tabii ki evimizde.” Radyo spikeri: “O zaman bize evini anlat.”*’ Bu ifadede bağlanma duygusu ve itimat oluşturan yerin evi olduğu ve bu güvenli ortamın mutluluk verdiğinden söz edilmiştir. Bu şekilde güven değerine yer verildiği görülmektedir.

HBDK2’de (s.48) güven değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 14. Güven değeri

Görsel ifadede aile fertlerinin en güvende, mutlu ve rahat hissettikleri yerin evleri olduğu görülmektedir. Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma ve bağlanma duygusunu veren bu görselde güven değerine yer verildiği görülmüştür.

Merhamet

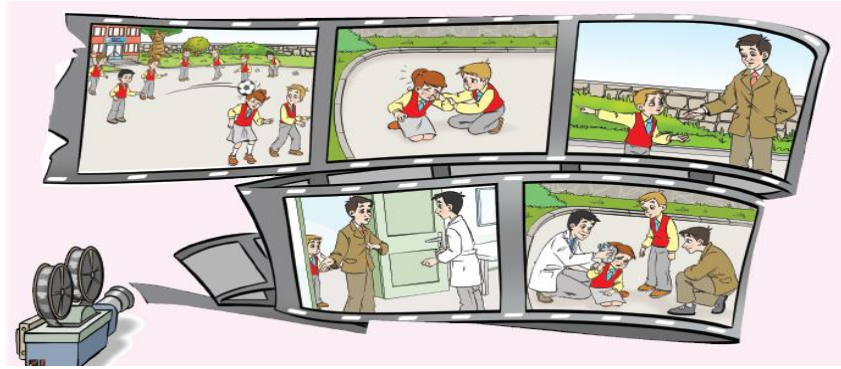
Tablo 1’den elde edilen bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında merhamet değeri ile ilgili olarak 8 yazılı ifade, 9 resim bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında merhamet 17 (%2,4) kez yer aldığı görülmüştür. TDK’ya (2017) göre merhamet, “*bir kimsenin veya bir başka canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı duyulan üzüntü, acıma*”dır.

HBDK2’de (s.66) merhamet değeri ile ilgili olarak şu ifade bulunmaktadır: ‘*Elif’in babası “Elif evde kalıp küçük kardeşlerine bakacak. Annesi, ben ve ağabeyleri de işe gideceğiz. Onun okulda ne işi var?”*’

diyordu. Aylin, Elif'in babasının sözlerini duydukça sinirleniyor, ilk defa gördüğü bu adamın davranışlarından üzüntü duyuyordu.' Bu ifade metindeki Elif karakterinin karşılaştığı baskı ve yüklemeler, Aylin'in üzüntü duymasına yol açmıştır. Aylin Elif'e merhamet etmiş, üzülmüş, acımıştır. Metinden alınan ifadelerde, merhamet değerine yer verildiği görülmüştür.

HBDK2'de (s.98) merhamet değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: "Yaşanan çevre sorunları nedeniyle insanlar açlık ve susuzluk tehlikesiyle karşı karşıya kalmışlar. Çocukların zayıf güçsüz bedenlerinin bulunduğu resimlere bakmak ikimizi de çok üzmüştü." Bu ifade başka çocukların açlıktan zayıf ve güçsüz duruma düşmesine duyulan üzüntüyle, merhamet değerine değinildiği görülmüştür.

HBDK1'de (s.29) merhamet değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 15. Merhamet değeri

Bu görsel ifadede, yürürken arkadaşının başına top çarpmasıyla canı yanan arkadaşına karşı, bir çocuğun duyduğu merhamet işlenmiştir. Bu üzüntüsü ve merhameti ile öğretmeninden arkadaşısı için yardım istemiştir. Bir kimsenin başına gelen kötü durum karşısında üzüntü duymasını içeren bu görselde merhamet değerine yer verildiği görülmüştür.

Sabır

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında sabır değeri ile ilgili olarak 9 yazılı ifade, 7 görsel ifade bulunmaktadır. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında paylaşma değerinin 16 (%2,2) kez yer aldığı görülmüştür.

HBDK2'de (s.74) sabır değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: 'Bu arada okuldaki diğer sorumlulukları ve ödevleri de devam edecekti. "Oyun oynamaya zaman ayırmazsam, hiç televizyon izlemezsem, biraz da az uyursam tüm bu işlerin üstesinden gelebilirim." diye mırıldandığını duyan annesi Nuri'ye yardımcı olması gerektiğini düşündü. Nuri'nin yanına oturarak "Nuriciğim, oyun, eğlenme ve dinlenme de doğal ihtiyaçlarımızdandır. Güzel bir plan hazırlarsan, gün içinde hem yapman gereken önemli işlerini tamamlarsın hem de dilediğin gibi değerlendirebileceğin boş zamanın olur." dedi.' Bu ifade sabır değeri, amaç belirleme yönünden ele alınmıştır. Amaç belirleyebilmek, sabır değeri kapsamında bulunmaktadır. Aynı zamanda eğlenmek için uygun zamanı beklemek de sabır değeri kapsamında ele alınmaktadır (MEB, 2009). Yukarıdaki ifadede amaç belirleyip plan hazırlayarak eğlenmeye ve işlere vakit ayırmaktan söz edildiği görülmektedir.

HBDK2'de (s.82) sabır değerine ilişkin elde edilen bir ifade şu şekildedir: "Sabır" ve "yenilikleri denemek" başarılı olmanın en önemli koşullarından biridir. Ampülü icat eden Thomas Edison (Tomas Edison) başladığı işte müthiş bir sabır ve gayret gösterir, bütün olumsuzluklara rağmen çalışmasına

devam ederdi. Sabrının ve çalışmasının karşılığını, kendisi için hayal gibi görünen şeylerin gerçekleşmesiyle alırdı. Edison, "Evet, ben hayalimi dokuz yüz doksan dokuz başarısız deneyden sonra, binincide gerçekleştirdim!" demiştir. Bu ifadeyle amaç belirleyip o amaç uğrunda azim göstermek yoluyla sabır değerine yer verildiği görülmüştür. Sabır değeri Thomas Edison rol model gösterilerek verilmiştir.

HBKD2'de (s.76) sabır değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 16. Sabır değeri

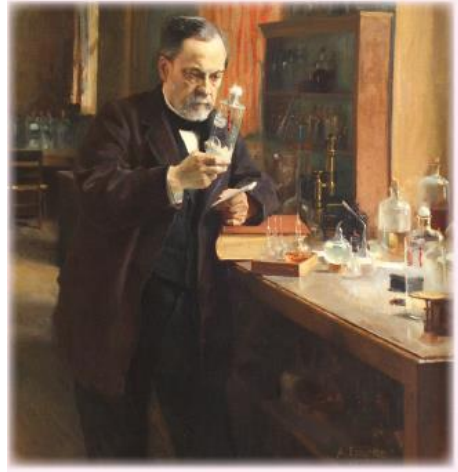
Bu görsel ifadede isteklerini erteleyip ihtiyaçlarına öncelik vermeyi uygun gören ve amacı doğrultusunda hareket eden bir çocuk resmedilmiştir. İsteklerini ertelemeyi ve amaç belirlemeyi içeren bu görsel ifadede sabır değerinin yer aldığı görülmüştür.

Bilimsellik

Tablo 1'de görüldüğü gibi, 3. sınıf Hayat Bilgisi kitabında bilimsellik değeri ile ilgili olarak 1 yazılı ifade, 11 resim olduğu bulgusu elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi kitabında bilimsellik değerinin, 12 (%1,7) kez farklı şekillerde yer aldığı görülmektedir.

HBKD2'de (s.58) bilimsellik değerine şu şekilde yer verilmiştir: "Bin sekiz yüz yirmi iki yılında yoksul bir ailenin çocuğu olarak dünyaya gelmiş Louis Pasteur (Luiz Pastör). Düzenli ve çalışkan bir çocukmuş. Özellikle resme ilgisi büyümüş. Hayatındaki tüm zorluklara rağmen tüm yaşamı başarılarla doluymuş. Özellikle hekimlik alanında birçok buluşa imza atmış. En önemli buluşu ise kuduz aşısıymış." Metindeki ifadeyle de kuduz aşısının geliştirilmesine yer verilmesiyle, bilimsellik değeri ile ilgili bir bulgu elde edilmiştir.

HBKD2'de (s.58) bilimsellik değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 17. Bilimsellik değeri

Görseldeki kişi birçok buluşu olan Louis Pasteur'dür. Kuduz aşısını geliştirmesi ile tanınan Louis Pasteur'un Hayat Bilgisi ders kitabında görsel olarak yer alması ile bilimsellik değerine önem verildiği görülmüştür.

Doğa Sevgisi

Tablo 1'deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında doğa sevgisi değeri ile ilgili olarak 1 yazılı ifade, 6 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında doğa sevgisi değerinin, 7 (%1) kez yer aldığı görülmüştür. Bu değer, incelenen ders kitabında en az yer alan üçüncü değerdir.

HBDK3'de (s.143) doğa sevgisi değerine ilişkin elde edilen ifade şu şekildedir: “Çevre dendiği zaman aklımıza doğa gelir. Doğayı oluşturan varlıkların arasında doğal bir denge vardır. Son yıllarda ülkemizde ve tüm dünyada nüfusun artması ve sanayi kuruluşlarının gelişmesi nedeniyle bu doğal denge bozulmaya başlamıştır.” Metinde yer alan ifadede doğadaki varlıklar arasında bir dengenin oluşundan ve bu dengenin beşeri sebepler ile bozulmasından söz edilmiştir. Doğa sevgisi değerinin verilmesi ile bu dengenin korunmasını sağlayacak bireyler yetiştirilir.

HBDK3'de (s.127) doğa sevgisi değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 18. Doğa sevgisi değeri

Görselde, doğal afetlerden biri olan toprak kaymasını engellemek için ağaçlandırma çalışması başlatan bir çocuk resmedilmiştir. Doğayı korumanın bilincini ve doğa sevgisini barındıran bu görsel ifadede doğa sevgisi değerine yer verildiği söylenebilir.

Estetik

Tablo 1'deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında estetik değeri ile ilgili olarak 1 yazılı ifade, 5 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında estetik değerinin, 6 (%0,8) kez yer aldığı görülmüştür. Bu değer, incelenen ders kitabında misafirperverlik değerinden sonra en az yer alan değerdir.

HBDK2 (s.59)'de estetik değeri ile ilgili şu ifade bulunmaktadır: *“Türkiye'nin harika çocuğu olarak bilinen İdil Biret'in müziğe olan ilgisi iki yaşında başlamış. Beş yaşına geldiğinde duyduğu her parçayı anında ve eksiksiz olarak piyanoda çalabiliyormuş. İdil Biret, birçok ülkede verdiği sayısız konserlerle çok sayıda başarıya imza atmış. Ayrıca İdil Biret, dünyada piyanoyla en çok eser çalabilen piyanist unvanına sahipmiş.”* TDK'ya (2017) göre estetik, *“sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu”* anlamına gelmektedir. Sanatsal güzellikler ortaya koyup hayata yansıtan sanatçı rol model gösterilerek estetik değerine değinilmiştir.

HBDK2'de (s.59) estetik değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 19. Estetik değeri

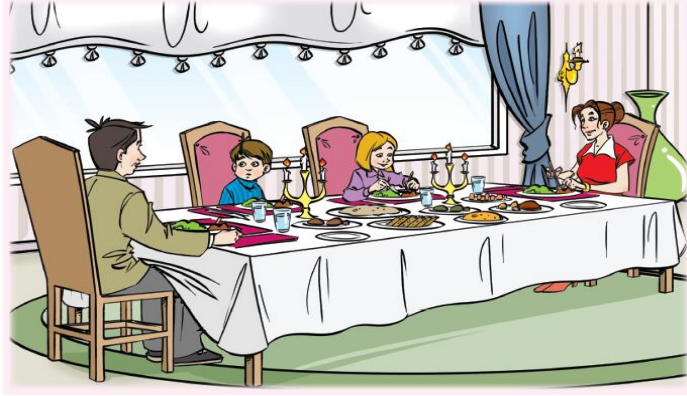
Görselde, piyano ile en çok eser çalabilen piyanist unvanına sahip olan İdil Biret'in, piyanosu başında bir fotoğrafına yer verilmiştir. Sanatta güzelliğin bilimi olan estetik değerine, bu görselde yer verildiği görülmüştür.

Misafirperverlik

Tablo 1'deki bulgulara göre, 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında misafirperverlik değeri ile ilgili olarak 1 yazılı ifade, 4 resim elde edilmiştir. Genel olarak 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitabında misafirperverlik değerinin, 5 (%0,7) kez yer aldığı görülmüştür. Bu değer, incelenen ders kitabında en az yer alan değerdir.

HBDK2’de (s.64) misafirperverlik değeri şu ifadede yer almaktadır: *“Ödülünü vermek için köydeki okullarına Vali gelmişti. Vali, Cengiz’i çok sevmiş, evinde misafir etmek için ailesinden izin almıştı.”*

HBDK2’de (s.64) misafirperverlik değeri ile ilgili aşağıdaki görsel ifade yer almaktadır:

Görsel 20. Misafirperverlik değeri

Bu görsel ifadede, deneme sınavında il birincisi olan öğrenciyi valinin evinde misafir etmesi resmedilmiştir. Vali ve ailesinin ona ikramlarda bulunduğu, onu güler yüz ile misafir ettikleri görülmektedir. Bir akşam yemeği resmi ile misafirperverlik değerinin yansıtıldığı görülmüştür.

Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sonuç ve Tartışma

İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitaplarındaki metin ve resimlerin değer eğitimi bakımından incelendiği bu çalışmada İlkokul 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitaplarında en çok ele alınan değer in sevgi değeri olduğu bulgusu ve en az ele alınan değer in ise misafirperverlik değeri olduğu bulgusu elde edilmiştir. Bu bulgular Güzel’in (2013) ilköğretim 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi amacıyla yaptığı çalışmanın sonuçlarıyla örtüşür niteliktedir. Güzel’in (2013) çalışmasında elde ettiği bulgulara göre de en çok işlenen değerin sevgi değeri, en az işlenen değerin ise misafirperverlik değeri olduğu görülmektedir.

Doğan ve Gülüşen (2011), Türkçe ders kitaplarında en çok işlenen değerleri ulusal değerler ve sorumluluk değeri olarak elde etmiştir. Bu çalışmada da sevgi, hoşgörü, saygı değerlerinden sonra sorumluluk değeri çok tekrar eden değer olduğu bulgusu elde edilmiştir. Ulusal değerler ile benzeşen değer olarak vatanseverlik değeri de bu çalışmada en çok yer alan altıncı değerdir.

Bu çalışmada sevgi, hoşgörü, saygı değerinden sonra dördüncü sırada sorumluluk değerinin ele alındığı bulgusuna ulaşılmıştır. Güzel’in (2013) çalışmasında da sorumluluk değeri en çok yer verilen değerlerdendir. Aynı çalışmada en çok işlenen değer olan sevgi değerinden sonra ikinci sırada sorumluluk değerinin yer aldığı görülmüştür. Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programı’nda yer alan kazanımları, değerler eğitimi açısından inceleyen Yaşaroğlu’nun (2013) çalışmasında, en fazla “sorumluluk” değerinin işlendiği görülmüştür. Belet ve Devenci’nin (2008) Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesini amaçlayan çalışmalarında ulusal değerleri sorumluluk değeri takip etmektedir. Sorumluluk değerinin, bu çalışma ile benzer bulgular elde edilerek sık yer alan değerlerden

olması, çocukların bazı alışkanlık ve sorumluluklar kazanmasında ilkökul döneminin kritik dönem olması sebebiyle olabilir.

Güzel'in (2013) ve Karagöz'ün (2009) çalışmalarında, vatanseverlik değerinin on ikinci vurgulanan değer olarak en az vurgulanan değerlerden biri olduğu görülmüştür. Bu tezatlık araştırmacıların ve incelenen ders kitaplarının farklı olmasından kaynaklanıyor olabilir. Vatanseverlik değeri her sınıf ve ders için önemli bir değerdir. Ayrıca çalışkanlık değeri hem bu çalışmada hem Güzel'in (2013) çalışmasında hem de Karagöz'ün (2009) çalışmasında orta düzeyde vurgulanan değerler arasında olduğu görülmüştür. Her iki çalışmada da en çok vurgulanan beşinci değer çalışkanlık değeri olduğu görülmüştür. Her iki çalışmada da incelenen kitabın Hayat Bilgisi ders kitabı olması, bu ortak bulgunun sebebi olabilir.

Bu çalışmada doğa sevgisi değeri, Kırmızı'nın (2014) bu değer ile ilgili elde ettiği bulguların aksine, en az yer alan değerlerdendir. Kırmızı'nın (2014) çalışmasında doğa sevgisi değeri en çok işlenen değer olarak bulunduğu görülmüştür. Bulgulardaki bu farklılığın sebebi; Kırmızı'nın (2014) çalışmasında sevgi değerinin alt değerlere ayrılarak incelenmesi olabilir. Kırmızı (2014) sevgi değerini kitap okuma sevgisi, hayvan sevgisi, akrabaları sevme gibi alt başlıklarda incelemiştir. Bu çalışmada ise sevgi değeri ve doğa sevgisi değeri olmak üzere birbirine yakın iki değer vardır. Doğa sevgisi dışındaki sevgi kapsamına giren tüm ifadeler sevgi değerine alındığı için, doğa sevgisi değerinin yüzdesinin düşük çıkmakta olduğu düşünülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen vatanseverlik, sorumluluk, sevgi değerlerine yönelik bulgular; Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013) çalışmasında incelediği ilköğretim 4 ve 5. sınıf kitaplarından elde ettiği bulgular ile benzerlik göstermektedir. Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013) çalışmasında en sık vurgulanan değerler duyarlılık, vatanseverlik, sorumluluk, sevgi ve dayanışmadır. En az vurgulanan değerler ise temizlik, dürüstlük ve hoşgörü değerleridir. Hoşgörü değeri açısından bu çalışma ile Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013) çalışmasındaki bulgular tezatlık göstermektedir. Bu çalışmada hoşgörü değeri en çok yer alan ikinci değer iken, Kuş, Meray ve Karatekin'in (2013) elde ettiği bulgularda en az yer alan değer olduğu görülmektedir.

Bu çalışmanın bulguları ile tutarlı olarak Şen'in (2008) çalışmasında elde ettiği bulgular benzerlik göstermektedir. Şen'in (2008) altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinleri iletği değerler açısından incelediği çalışmasında, ders kitaplarındaki metinlerin çoğunlukla sevgi, duyarlılık, vatanseverliği aktardığı bulgusunu elde ettiği görülmüştür. En az aktarılan değer ise misafirperverlik olarak görülmektedir. Sevgi ve misafirperverlik değerleri için elde edilen bulgular, sırası ile en çok ve en az yer alan değerler olmak üzere, bu çalışma bulguları ile aynıdır. Bu çalışmada vatanseverlik değeri en çok yer alan altıncı değer olarak, Şen'in (2008) çalışma bulguları ile benzer nitelik göstermektedir.

Aral'ın (2008) çalışmasında elde ettiği bazı bulgular bu çalışmanın bulgularına benzer niteliktedir. Aral'ın (2008) MEB'in hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine yaptığı araştırmada en çok işlenen değerler sırasıyla vatanseverlik, sevgi, saygı değerleri olduğu bulgusu elde edilmiştir. Vatanseverlik, sevgi ve saygı değerleri için bu çalışma ile tutarlı olan bulgular elde edildiği görülmüştür. İncelemede sağlıklı olmaya önem verme, hoşgörü, temizlik değerlerine yer verilmediği görülmüştür. Hoşgörü değeri açısından, bu çalışmada Aral'ın (2008) çalışmasındaki bulgulardan tamamen farklı bulgulara ulaşılmıştır. Hoşgörü değeri bu çalışmada en çok ele alındığı bulgusuna ulaşılan ikinci değer iken, Aral (2008) ise hoşgörü değeri bulgusuna rastlamamıştır.

Fallahi ve Nya (2011) çalışmalarında UNICEF'in üzerinde durduğu değerler açısından İran'daki ilkökul okuma ve yazma ders kitaplarını içerik analizine tabi tutarak incelenmişlerdir. Fallahi ve Nya'nın (2011) elde ettikleri bulgulara göre duyuşsal boyuta ve bireysel yönlü değerlere daha az yer

verildiği görülmektedir. En az yer verilen değerler mutluluk, özsaygı ve özgürlük değerleri olarak tespit edilmiştir. Bu çalışmada ise misafirperverlik değeri Hayat Bilgisi dersi kitaplarında en az yer alan değerdir. Misafirperverlik değeri bireysel yönlü olmaktan ziyade sosyal yönü olan bir değerdir. Bu açıdan bu çalışmaların birbiri ile paralel bulgulara sahip olduğu söylenemez. Bu farklı bulguların sebebi, çalışmaların yapıldığı ülkelerin farklı olması, incelenen kitapların farklı ülkelere ait ders kitapları olması sebebiyle olabilir.

Araştırmada, 2016–2017 eğitim ve öğretim yılında MEB’in Hayat Bilgisi Ders Kitabı olarak belirlediği özel sektöre ait olan bir yayınevini kitabı incelenmiştir. Kitaptaki yazılı ve görsel ifadeler değer eğitimi açısından incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar şu şekilde maddelenebilir:

Çalışma sonuçlarına göre, incelenen ders kitabında en çok yer alan değer “Sevgi ($f=95$)” ve en az yer alan değer ise “Misafirperverlik ($f=5$)” olduğu görülmüştür.

Güzel’in (2013) ve Şen’in (2008) çalışmaları ile benzer olarak bu çalışmada; sevgi, hoşgörü, saygı değerleri ders kitabında oldukça ön plandayken; misafirperverlik, doğa sevgisi, bilimsellik değerleri arka planda kaldığı görülmüştür. Genel geçer değerler üzerinde durulduğu, spesifik değerlerin aynı düzeyde ders kitaplarının içeriğinde bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

İncelenen ilkökul 3. sınıf Hayat Bilgisi dersi kitaplarındaki metin ve görsellerdeki değerlerin frekanslarına ilişkin elde edilen bulgulara göre en çok yer verilen değer, “sevgi” ($f=95$) olduğu görülmüştür. “Sevgi” değerinden sonra en çok bulunan “hoşgörü” değeri, 93 ($f=93$) yerde görüldüğü tespit edilmiştir. En çok vurgulanan üçüncü değer ise “saygı” ($f=92$) olmuştur.

İncelenen kitaplarda en az vurgulanan değer “misafirperverlik” değeridir ve yazılı ifade ile görsellerde sadece 5 (%0,7) kez yer almaktadır. “Estetik” değeri 6 (%0,8) ve “doğa sevgisi” değeri ise 7 (%1) farklı yerde görülmüştür. Estetik değerinin en az yer alan değerlerden olmasının sebebi olarak, bu değer 3. sınıf öğretim programına sonradan dâhil edilmiş olması düşünülebilir. 2009 öğretim programında bu değer yer almazken, 2015 öğretim programında yer almaktadır.

Doğa sevgisi değeri 2015 öğretim programında ayrı bir değer olarak alınırken, 2009 öğretim programında sevgi değeri içerisinde alınmıştır. Spesifik bir değere dönüştüğü için, doğa sevgisi değeri için böyle bir sonuç çıktığı düşünülmektedir.

Öneriler

Araştırma sonuçlarına dayalı olarak, Hayat Bilgisi dersi kitaplarındaki metinlerde ve görsellerde öğrencilerin “sabır”, “bilimsellik”, “doğa sevgisi”, “estetik” ve “misafirperverlik” gibi az yer bulan değerlere daha çok önem verilerek düzenleme yapılması gerektiği söylenebilir. Aynı zamanda Hayat Bilgisi dersi kitaplarındaki metinlerin öğrencilerin değer kazanımını ne derece etkilediğini belirlemeye yönelik başka araştırmalar da yapılmalıdır.

Bu çalışma değerler eğitiminin verildiği diğer derslerin kitapları ile tekrar ele alınabilir.

Araştırmacılara, Hayat Bilgisi ders kitabı ile bir başka dersin ders kitabının değerler açısından karşılaştırılıp sonuçlarının benzer ve farklılık karşılaştırması yapılması önerilebilir.

Hayat Bilgisi 3. sınıf ders kitabı olarak yayımlanan farklı yayınevlerinin kitapları bu çalışma gibi incelenip değerlere yer verilme oranlarındaki farklılık ve benzerliğin incelenmesi önerilebilir.

MEB’in 2015 yılı 3. sınıf Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında belirttiği 20 değer esas alınmıştır. Araştırmacılara bu değerler dışında kalan barış, özsaygı gibi değerleri de kapsayan bir çalışma yapmaları önerilebilir. Ayrıca çalışmanın tamamlanması sırasında uygulamaya giren 2017 yılı Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programında değer listesinin geliştirildiği dikkati çekmektedir. Bu öğretim programı doğrultusunda hazırlanan ders kitaplarının incelenmesi için, bu çalışmada hazırlanan formun güncellenmesi gerekecektir. Bu noktada araştırmacıların yeni çalışmalar yapması önerilmektedir.

Kaynaklar / References

- Akbaş, O. (2004). *Türk Milli Eğitim Sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteki derecesinin değerlendirilmesi*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Aral, D. (2008). *Milli Eğitim Bakanlığının hazırladığı 6. sınıf Türkçe ders kitabında yer alan değerler üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Bolu: Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Balcı, A. (2013). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem Teknik ve İlkeler*. 10. Baskı. Ankara: Pegem Akademi.
- Baloğlu, B. (2009). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 4.Baskı. İstanbul: Der Yayınları.
- Baloğlu, M. ve Balgalmış, E. (2005). İlköğretim ve ortaöğretim yöneticilerinin öz değerlerinin betimlenmesi: Tokat ili örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 19-31.
- Belet, Ş. D. ve Deveci, H. (2008). *Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi*. VII. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Sempozyumu. Çanakkale: 2-4 Mayıs 2008.
- Candan, D. G. ve Ergen. G. (2014). 3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 7 (2), 134-161.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 1 (2), 75-102.
- Ersoy, F. ve Şahin, T. (2012). Sosyal Bilgiler ders kitaplarının değerler eğitimi yaklaşımları açısından incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 12 (2), 1535-1558,
- Fallahi, V. ve Nya, M. S. (2011). Content analysis of reading and writing textbooks of the primary school of iran regard in UNICEF's decuple values. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*. 15, 472-474.
- Gülersoy, A. E. (2013). İdeal ders kitabı arayışında Sosyal Bilgiler ders kitaplarının bazı özellikler açısından incelenmesi, *International Journal of New Trends in Arts, Sports & Science Education* – 2 (1), 8-26.
- Güven, S. (2013). İlköğretim ders programlarının öğrenciye kazandırılması hedeflenen değerler açısından incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 6 (14), 355-374.
- Güzel, D. (2013). *3. Sınıf Hayat Bilgisi ders kitaplarının evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü: Çanakkale.
- Kara, C. (2012). Çocuk kitabı seçiminde resimlemelerle ilgili olarak ebeveynin dikkat etmesi gereken başlıca unsurlar. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1 (1), 225-232.
- Karagöz, B. (2009). *Yapılandırmacı yaklaşıma göre ilköğretim 6. ve 7.sınıf Türkçe ders kitaplarındaki değerlerin incelenmesi*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü: Muğla.
- Kırmızı, F. S. (2014). 4.sınıf Türkçe ders kitabı metinlerinde yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 12 (27), 217-259.
- Kuş, Z., Merey, Z. ve Karatekin, K. (2013). İlköğretim 4. ve 5. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11 (25), 183-214.
- MEB. (2004). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*.
- MEB. (2009). *İlköğretim 1, 2 ve 3. sınıflar Hayat Bilgisi dersi öğretim programı ve kılavuzu*.
- MEB. (2015). *İlkokul Hayat Bilgisi dersi 1, 2 ve 3. sınıflar öğretim programı*.
- MEB. (2017). *Hayat Bilgisi dersi öğretim programı (İlkokul 1, 2 ve 3. Sınıflar)*.

- Sönmez, Ö. F. (2014). Atasözlerinin Sosyal Bilgiler programındaki değerler açısından incelenmesi, *Journal of World of Turks*, 6 (2), 101-115.
- Şahin, M. (2012). Ders kitaplarının mesaj tasarımı ilkeleri açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)*, 13 (3), 129-154.
- Şen, Ü. (2008). Altıncı sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin iletildiği değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1 (5), 763-779.
- TDK. (2017). Türkçe Sözlük, URL: <http://www.tdk.gov.tr/>
- Topses, G., Güçlü, N., Yel, S., Korkmaz, A., Çakmak, M., Köksal, H. ve Albayrak, F. (2001). *Konu Alanı Ders Kitabı İnceleme Kılavuzu Hayat Bilgisi1-3*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Yaşaroğlu, C. (2013). Hayat bilgisi dersi kazanımlarının değerler eğitimi açısından incelenmesi. *Turkish Studies*. 8 (7), 849-858.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (9. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zayımoğlu Öztürk, F. ve Coşkun, M. (2015). Hayat Bilgisi Dersine yönelik bir tutum ölçeğinin geliştirilmesi: geçerlik ve güvenirlik çalışması, *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 239-251.

Yazarlar

Dr. Talip Öztürk, Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü'nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Doktora derecesini 2011 yılında Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nden almıştır. Yazarın çalışma konuları arasında sosyal bilgiler öğretim ve hayat bilgisi öğretimi ile ilgili olarak, proje tabanlı öğrenme, çevre eğitimi, kavram öğretimi, beceri öğretimi gibi konular bulunmaktadır.

Zeynep Sude Özkan, Giresun Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı'ndan 2015 yılında Lisans, Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sınıf Öğretmenliği programından 2017 yılında yüksek lisans derecesi almıştır. Yazarın eğitimde karikatür kullanımı, hayat bilgisi öğretimi ve değer öğretimine yönelik bazı çalışmaları bulunmakta olup, yazar halen özel bir eğitim kurumunda öğretmen olarak çalışmaktadır.

İletişim

Doç. Dr. Talip ÖZTÜRK, Ordu Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Temel Eğitim Bölümü, Cumhuriyet Yerleşkesi, Altınordu/Ordu Türkiye.
e-mail: talipozturk@odu.edu.tr

Zeynep Sude ÖZKAN,
e-posta: zeynepsudeozkan@gmail.com

Ek 1: Değer İnceleme Formu

Değer	Alt Gösterge	Bulunma Durumu
Adalet	Kurallara katılma Kurallara uyma Etik değerleri ve davranışları fark etme Görev paylaşımına katılma ve üzerine düşen görevi yapma Türk milletinin sahip olduğu hak ve hürriyetleri araştırma Başkalarının duyarlılıklarına saygı gösterme Kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini ifade etme Kazanmanın ve kaybetmenin doğal olduğunu kabul etme Görev dağılımının adil olup olmadığını sorgulama	
Bilimsellik	Akıl yoluyla hareket etme Düşünceleri akıl ve mantıkla birleştirme	
Çalışkanlık	Gayretli olma Görevine bağlı olma Sürekli yapacağı işlerle ilgili çaba içinde olma	
Dayanışma	Bir işi birlik ve beraberlik içinde yapmak Karşılıklı sorumluluk	
Doğa sevgisi	Doğayı sevmek	
Doğruluk	Etik davranışların farkında olma Trafikteki doğru ve yanlış davranışları ayırt etme İlişkilerinde olumlu değerleri gözetme Yanlı davranışların farkında olma Yanlışlık içermeyen davranışlar sergileme Ön yargısız davranma	
Dürüstlük	Arkadaşlarının sergilediği davranışların etik olup olmadığını fark etme Ailesinde ve akrabaları arasında sergilenen etik değerleri fark etme Kendisinin ve arkadaşlarının etik olmayan davranışlarını fark etme Arkadaşlarıyla ilişkilerinde olumlu değerleri gözetme Başkalarına ön yargısız davranma Başkalarının duyarlılıklarına saygı gösterme Kendi ihtiyaçlarını, isteklerini ve görüşlerini çekinmeden ve olduğu gibi ifade etme	
Estetik	Sanatta güzelliği fark etme Hayatta güzelliği fark etme Güzel duyu algısına sahip olma	
Güven	Korku, çekinme ve kuşku duymadan inanma Bağlanma duygusu içinde olma	
Hoşgörü	Arkadaşları ile iyi ilişkiler geliştirme Arkadaşlarıyla oynarken uygun davranışlarda bulunma Bireysel ve grup çalışmalarında olumlu değerleri gözetme Konuşanı dinleme Hataları doğal karşılama Farklılıkları kabul etme Herkesin değerli olduğunu kabul etme Sorunlara farklı çözümler önerme Duyularını uygun bir dille ifade etme Görevlerini yerine getirmekten mutluluk duyma	

Merhamet	• Acıma ve şefkat duyma• Bir canlının karşılaştığı kötü durumdan dolayı üzüntü duyma
Misafirperverlik	• Konuksever olma• Davet etme• Davetlerden hoşnut olma
Özgüven	• Güçlü ve zayıf yönlerini tanıma• Ailesini tanıma ve onlarla işbirliği yapma• Kurallara neden gerek duyulduğunu bilme• Hatalardan ders çıkarma• Gerekliğinde büyüklerinden yardım alma• Ailede alınan kararlara katılma• Etik davranışların güven artırıcı olduğunu bilme• Etkili “hayır” deme• Zaman içinde, duygu ve düşüncelerinde meydana gelen değişikliklerle ilgili çıkarımda bulunma• Kendisini ve ailesini ilgilendiren kararlarda görüşünü bildirme• Haksızlığa uğradığında, bunu sorgulama
Paylaşma	• Arkadaşlarıyla bölüşme, pay etme
Sabır	• Oyun oynarken uygun davranışlarda bulunma• Eğlenmek için uygun zamanı bekleme• Etkili dinleme• İsteklerini erteleme• Amaç belirleme• Hata yapmanın doğal olduğunu kabul etme• Duygularını kontrol etme
Saygı	• Kendine saygı duyma• Arkadaşlarına saygı duyma• Okulu ve sınıfı ile ilgili kurallara uyma• Öğretmenine karşı saygılı olma• Çevresindeki insanlara karşı saygılı olma• Ailesine saygılı olma• Kişisel eşyalarına ve başkalarının eşyalarına saygı gösterme• Doğaya saygı duyma• Dünyadaki insanlara saygı duyma• Türk Bayrağı’na, İstiklâl Marşı’na, Atatürk’e ve Türk büyüklerine saygı duyma
Sevgi	• Kendini sevme• Ailesini ve akrabalarını sevme• Arkadaşlarını ve başkalarını sevme• Arkadaşlarıyla ilişkilerinde sevgi duygusunu temel alarak onlarla iyi ilişkiler geliştirme• Okulda karşılaştığı kişilere ve durumlara sevgiyle yaklaşma• Başkalarıyla farklılıklarının doğal olduğunu kabul etme• Millî ve dinî bayramlarda sevgi duygusunu açığa vurma• Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını sevme• Ülkesini sevme• İnsanları sevme

Sorumluluk	• Disiplinli olma• Bilinçli olma• Üzerine düşen vazifeleri yapma
Vatanseverlik	• Türk Bayrağı'na ve İstiklâl Marşı'na saygı gösterme• Şeref Köşesi'ni tanıma• Millî bayramlara coşkuyla katılma• Millî bayramları kutlamak için alternatifler üretme• Yaşadığı yerleşim birimini ve vatanını yuva olarak görme• Türkiye'mizin bir bütün olduğunun farkında olma• Atatürk'ün ulusal bir lider olduğunu kabul etme ve saygı gösterme• Millî bayram günlerimizle geçmişte yaşanan tarihi olaylar arasında bağ kurma• Cumhuriyetimizi korumak, güçlendirmek ve geliştirmek için yapılması gerekenleri belirleme• Yaşadığı yerleşim birimindeki değişiklikleri belirleme• Müzelerden yararlanma
Yardımlaşma	• Kulüp ve diğer grup çalışmalarında arkadaşlarına yardım etme• Aile bireylerine yardımda bulunma• Okulla ilgili sorunları çözerken arkadaşlarına ve başkalarına yardım etme• Doğal afetlere uğrayanlara yardım etme• Kaza ve acil durumlarda başkalarına yardım etme

Summary

Purpose and Significance. The Life Science course aims to convey the various rules of social life, values through texts found in textbooks, and to help children adapt to collective action. Life Science textbooks can be regarded as the first window of the child to the world in elementary school level. Life science textbooks are tools that provide the opportunity to practice individual qualifications, expectations and aspirations while teaching and informing the students. In the textbooks, values are usually presented through texts and visuals. This study is important because of the lack of studies on the study of textbooks in terms of education of values. When literature review was conducted, it was seen that there are some studies in which the basic universal values in the Life Science workbooks were examined. From this point of view, in this study, it was aimed to examine the values in third grade life science textbooks, to determine the distributions and ratios of these values, and to contribute to the preparation of more functional books in terms of values. The sub-objectives set for this purpose are as following;

- How the values in the life science curriculum are stated in in 3rd grade life science textbooks?
- How is the distribution of the values stated in the program in the texts and images in the 3rd grade life-science textbooks of a private publishing house?

Methodology. This study is a qualitative study, in which a document review model is used. Document analysis is an analysis of written and visual materials that contain information about the points targeted for investigation. The working group constitutes the third grade life science textbooks belonging to a private publishing house which is taught throughout Turkey in the academic year of 2016-2017. The Ministry of National Education (MoNE) has designated this publishing house as a textbook in 2016-2017 academic year. For this reason, the examination of these textbooks was found to be more appropriate. In order to determine the values, a “value inspection form” has been prepared by acting on the definitions of Turkish National Education values. The situation of the 20 values which are aimed to be given to the students in the 3rd grade life education curriculum of the MoNE has been investigated. Then the value expressions in the texts are determined. After that, those carrying the aim of value education from visual expressions have been identified. These data, obtained from texts and pictures, are coded and coded as “coding based on previously determined concepts”. In texts and pictures it has been examined which value is in which position. In this study, descriptive analysis approach was taken as a basis for solution of data. According to this approach, the obtained data is determined and interpreted according to the predetermined theme. Descriptive analysis often includes direct citation. The purpose of this type of analysis is to present the findings to the reader in an organized and interpreted way. The obtained data are first described systematically and clearly. The descriptions are interpreted and some results are reached. Descriptive analysis consists of four stages: framing for descriptive analysis, processing of data according to thematic framework, identification of findings, and interpretation of findings. According to the life science curriculum, it constitutes a frame of values of justice, scientificness, diligence, solidarity, love of nature, truth, honesty, aesthetics, trust, tolerance, compassion, hospitality, self-confidence, sharing, patience, love, respect, responsibility, patriotism. And these are chosen for inspection in this study.

The NVivo 10 program was used to perform the data analysis. The NVivo 10 program facilitates researchers by transferring and analyzing qualitative data in a computer environment. The program makes it possible to analyze pictures, videos, sound recordings as well as in written sources. When the investigator encodes, he can easily mark the parts of the data file and systematically view the codes that reflect those parts. It provides a regular workspace that provides easy access to all the documents, citations, notes and codes of a research project.

Findings and Results. The findings obtained in this research can be itemed as following;

- There are 28 written expressions and 67 pictures about love value. Generally, in the 3rd grade Life Science textbook, it was seen that love value took 95 (13.5%) times. This value is the most common value in the textbooks studied.
- There are 23 written expressions and 70 pictures about tolerance value. In general, it is seen that the value of tolerance in the 3rd grade Life Science textbook was found to be 93 (13.2) times. This value is reached as the result of being the second highest value in the textbook.
- There are 14 written expressions and 78 pictures about respect value. As a result, it was seen that the respect value in the 3rd grade Life Science textbook was 92 (13.1%) times. This value is the result of being the third most valued in the textbook being studied.
- There are 18 written expressions and 42 visual expressions related to the value of responsibility. Generally, in the 3rd grade Life Science textbook, it is seen that responsibility value is 60 (% 8,5) times.
- There are 18 written expressions and 29 pictures related to the value of diligence. Generally, in the 3rd grade Life Science textbook, the value of diligence reached 47 (6.7%) times in different forms.
- There are 4 written expressions and 20 pictures about accuracy value. In general, it is seen that the value of love of nature in the 3rd grade Life Science textbook is 24 (3.4%).
- 5 written expressions and 18 pictures related to justice value were obtained. Overall, in the 3rd grade Life Science textbook, the value of justice was reached as 23% (3.2%) times in different forms.
- Seven written expressions and 14 visual expressions regarding the value of solidarity have been reached. As a result, the value of solidarity in the 3rd grade Life Science textbook was found to be different in 21 (3%) times.
- There are 14 written expressions and 24 pictures about self-confidence value. As a result, it was seen that the value of self-reliance in the 3rd grade Life Science textbook was 38 (5.4%) times.
- There are 13 written expressions and 17 visual expressions related to the value of sharing. As a result, it was seen that the share value in the 3rd grade Life Science textbook was found to be 30 (4.2%) times.
- There are 18 written expressions and 26 visual expressions regarding patriotism values. Generally, patriotism value was found in the 3rd grade Life Science textbook 44 (6.2%) times.
- There are 10 written expressions and 19 visual expressions related to the value of help. Generally, in the 3rd grade Life Science textbook, patriotism value was found to be 29 (4.1%) times.
- There are 1 written expression and 11 pictures related to the value of science. In general, it is seen that the value of scientific value in the 3rd grade Life Science textbook takes place in 12 (1.7%) times and in different forms.
- There are 1 written expression and 6 pictures about nature love value. In general, it is seen that the value of nature lover in the 3rd grade Life Science textbook is 7 (1%). This value is the result of having the least value in the textbook.

- There are 3 written expressions, 19 visual expressions regarding honesty value. Generally, in the 3rd grade Life Science textbook, the value of honesty reached 22 (3.1%) times in different forms.
- There are 1 written expression and 5 pictures related to aesthetic value. In general, aesthetic value is seen in 6th place (0,8%) times in 3rd grade Life Science textbook. This value is the result of having the least value after the value of hospitality in the textbook studied.
- There are 8 written expressions and 11 visual expressions related to the confidence value. In general, it was seen that the value of nature lover in the 3rd grade Life Science textbook was found to be 19 (2.7%) times.
- There are 8 written expressions and 9 pictures about the value of compassion. As a result, it was seen that in the 3rd grade Life Science textbook, compassion took place 17 (2.4%) times.
- There are 9 written expressions and 7 visual expressions regarding patience values. As a result, it was seen that the share value in the 3rd grade Life Science textbook was used 16 (2.2%) times.
- There are 1 written expression and 4 pictures related to the value of hospitality. As a result, it was observed that the value of hospitality in the 3rd grade Life Science textbook was 5 (0.7%) times. This value is the result of having the least value in the textbook studied.

According to the findings about the frequencies of the texts and visual values in the textbooks of the 3rd grade primary school life books, it was seen that the value most valued was 95 (13.5%) times the value of “love”. The most common “tolerance” value after “Love” value was found in 93 (13.2%) places. The third most frequently emphasized value is 92 (13.1%), which is emphasized on the ground with a “respect” value. Also in the study, the least emphasized value in the textbooks is the value of “hospitality” and only 5 (0.7%) times in the written expression. The value of “aesthetic” is 6 (0.8%) and “love of nature” is 7 (1%).

As a result of the examination; love value (13,5%), tolerance value (13,2%), respect value (13,1%), responsibility value (8,5%) and diligence value (6,7%) are the most common values in the curriculum. Other values were determined as patriarchal value (6.2%), self-confidence (5.4%), sharing value (4.2%), mutual aid value (4.1%), (3,2%), honesty (3,1%), solidarity (3%), trust (2,7%) and mercy (2,4%). Patience value (2,2%), scientific value (1,7%), nature love value (1%), aesthetic value (0,8%) and hospitality value (0,7%) are detected as the least common values.

Recommendations. Based on the results of the research, it can be said that in the texts and in the texts of the Life Science textbooks, it is necessary for the students to make arrangements with more emphasis on the values such as “patience”, “scientificness”, “love of nature”, “aesthetics” and “hospitality”. At the same time, further research should be done to determine the extent to which the texts in the Life Science textbooks affect the value of the students.

This work can be handled with the textbooks of other courses in which value education is given. It may be suggested that the researchers compare the course book of life science with that of the course book in terms of values and compare the results with similarity and difference.

Life science books of different publishing houses as 3rd grade textbooks can be examined like this study and it can be suggested that the differences and similarities in the rates of inclusion of values can be examined.

Teacher opinions can be applied to the adequacy of textbooks in terms of values.